

QL
461
.R873
ENT

Kot. 13 fuzet 6
1906: jun.

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

XIII. kötet.

1906. Junius

6. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

*

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNÉL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS és CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1906.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE és KIADÓHIVATALA
VIII., FŐHERCZEG SÁNDOR-UTCZA 19

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

<i>A. Aigner Lajos</i> : A magyar lepke fauna gyarapodása 1905-ben	113
<i>Dr. Szilády Zoltán</i> : Középiskolai rovargyűjteményterv. II.	114
<i>Bartal Alajos</i> : Adalék Magyarország légy-faunájához I.	119
<i>Dr. Fischer Herminius</i> : Adalék Kassa környékének lepke-faunájához. II.	124
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói XIII.	127
<i>Különfélék.</i>	
Nagy lepkészeti mű	133
<i>Irodalom.</i>	
<i>Jablonsky J.</i> , A czukorrépa állati ellenségei.	134

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok minden pénteken este a Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903., 1904. és 1905-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (VIII, Fh. Sándor-utca 19.) czimzendők.

A magyar lepke-fauna gyarapodása 1905-ben,

Irta A. Aigner Lajos.

Az 1904. évről szóló kimutatásom szerint (Rovart. L. XII. 162. l.) azon év végén az addig ismeretessé vált hazai Macrolepidoptera-fajok száma 1563-ra és 678 fajváltozatra, a Microlepidoptera-fajok száma pedig 1695-re és 61 fajváltozatra rugott.

Ezeket a számokat növelik azok a lepkealakok, melyek az 1905. év folyamán első sorban irodalmi úton ismeretesekké váltak.

Tetemes bővülést nyert lepke-faunánk ama fajok és fajváltozatok által, melyeket Dr. Rebel H. Bosznia és Herezegovina területéről feljegyzett és melyek előbb nem voltak ismeretesek faunánkban. Ezeket a R. L. XII. 122—123. lapjain felsoroltam. Összesen 14 Macrolepidoptera-faj és 32 fajváltozat.

Dr. C z e k e l i u s D. Erdélyből kimutatta a *Sterrhopteryx Standfussi* HS. fajt (R. L. XII. 132).

U l b r i c h Ede Péczel környékéről feljegyezte a következő fajváltozatokat (R. L. XII. 133. és 155. l.):

Pieris Daphidice L. ab. *Raphani* Esp.

Lycæna Corydon Poda ab. *cinnus* Hb., ab. *marginata* Tutt, ab. *punctata* Tutt, ab. *aurantia* Tutt, ab. *striata* Tutt, ab. *obsoleta* Tutt, ab. *suavis* Schultz.

Agrotis Triticæ L. v. *distincta* Stgr.

Arcia villæa L. ab. *neglecta* Schultz.

A. Aigner Lajos leírt 18 hazai fajváltozatot, melyek egészen rövid diagnosisát lásd R. L. XII. 152. l., bővebb leírásukat a R. L. XIII. 69. l.

G r u n d A. Zágráb környékéről leírta a *Leptidia Sinapis* L.

ab. *major*, ab. *croatica* és ab. *flavescens* nevű fajváltozatait (R. L. XII. 210. l.)

Dr. Fischer Herminius Herkulesfürdön megfigyelte az *Acronycta pontica* Stgr. ritka fajt.

Ezekhez járulnak a következő fajváltozatok, melyek faunánkra nézvé szintén újak:

Pieris Brassicae L. ab. *obscurata* Obth., mely egészen kormos behintésű; az én soproni példányom, mely nem egészen kormos, csak átmeneti alak.

Argynnis Pandora Schiff. ab. *daecica* Horm. elülső szegélye felé fehéres. (Arad, Budapest.)

Smerinthus Papuli L. ab. *decorata* Schultz. Alapszíne szürke, a felső szárny középterén, a belső szegélyen rozsdásszínű nagy folt áll. Magyarországi példány után leírva. (Berl. Ent. Zeit. 1902. p. 288.)

Deilephila Galii Rott. hybr. *philetophorbiae* Mützell. (Monor, Eperjes.)

Acidalia emarginata L. ab. *mosquensis* Heyne. Alapszíne sötétbarna. (Eperjes.) Összesen 16 faj és 68 fajváltozat.

Nem kevésbé tekintélyes az új Microlepidoptera-fajok száma, mely Bosznia-Hercegovinából került, t. i. 50 faj és 12 fajváltozat. (R. L. XII. 125—125. l.)

Ezekhez járulnak a következő fajok, melyeket Erdélyben dr. Czékely D. figyelt meg (R. L. XII. 132. l.). *Pyrausta austriacalis* H. S., *Acella ferrugana* var. *selana* H. S., *Grapholitha cosmophorana* Tr., *G. gallicana* Gn., *Dichrorampha simpliciana* Hw., *Gelechia infernalis* H. S., *Gracilaria falconipenella* Hb., *Lithocolletis amygotella* Dup. és *Incurvaria praelatella* Schiff.

Az itt felsorolt adatok hozzáadásával Magyarországból, beleértve Dalmáciát és Bosznia-Hercegovinát is, eddigelé összesen ismeretes 1579 Macrolepidoptera-faj 746 fajváltozattal és 1752 Microlepidoptera-faj 75 fajváltozattal.

Középiskolai rovargyűjteményterv.

Irta Dr. Szilády Zoltán.

II.

Hártyás-szárnyúak. Hymenoptera. *Bunkósesápu* levéldarázs (*Cimber femorata*.) Sárga levéldarázs (*Hylotoma Rosae*.) Sárga rózsadarázs (*Athalia Rosae*.) Sárga repcedarázs (*Athalia spinarum*.)

Zöld fűzfadarázs (*Rhogogastera viridis.*) Körte levéldarázs (*Neurotoma Pyri.*) Sárgagyűrűs levéldarázs (*Allanthus arcuatus.*) Fekete levéldarázs (*Tenthredo atra.*) Szalma darázs (*Cephus pygmaeus.*) Óriás fenyődarázs (*Sirex gigas.*) Lenésés gubaesdarázs (*Neuroterus lenticularis.**) Közönséges gubaesdarázs (*Dryophanta folii.*) Meduza gubaesdarázs (*Cynips caput-Melusae.*) Rózsa gubaesdarázs (*Rhodites Rosae.*) Magyar gubaesdarázs (*Cynips hungarica.*) Kollarféle gubaesdarázs (*Cynips Kollari.*) Festő gubaesdarázs (*Cynips tinctoria.*) Fürkésző darázsok lehetők egyikök biológiai részletekkel: *Ichnumon saturatorius.* *Cryptus viduatorius.* *Hemiteles. insignis.* *Ophion luteus.* *Pimpla instigator.* *Ephialtes carbonaria.* *Rhyssa persuasoria* ♂♀, *Vipio nominator.* *Bracon urinator.* Dongalábú fürkész (*Chalcis flavipes.*) Törpe fürkész (*Proctotrupes gladiator.*) Királyi fémdarázs (*Hedychrum nobile.*) Közönséges fémdarázs (*Chrysis ignita.*) Herkules hangya (*Camponotus herculeanus.*) Erdei veres hangya (*Formica rufa.*) Sárga hangya (*Lasius flavus.*) Gyepi hangya (*Tetramorium caespitum.*) Farontó hangya (*Camponotus ligniperdus.*) Európai pókhangya (*Myrmica europaea.*) Pirosféjű törősdarázs (*Scolia flavifrons.*) Kormos darázs (*Tiphia semipolita.*) Utonálló darázs (*Pompilus viaticus.*) Fazekas darázs (*Typoxylon figulus.*) Mehfarkas (*Philanthus triangulum.*) Közönséges homoki darázs (*Immophila sabulosa.*) Szőrös homoki darázs (*Psammophila hirsuta.*) Lopótéstű darázs (*Sceliphron desillatorium.*) Kürtös falidarázs (*Odynerus parietum.*) Franczia darázs (*Polistes gallica.*) Lódarázs (*Vespa crabro.*) Német darázs (*Vespa germanica.*) Mézelő méh (*Apis mellifica.*) Földi dongóméh (*Bombus terrestris.*) Fali virágméh (*Psalidivus parietinus.*) Hosszúesapú méh (*Eucera longicornis.*) Kék faméh (*Xylocopa violacea.*) Sárgalábú földi méh (*Nithrena flavipes.*) Négyöves földi méh (*Halictus quadricinctus.*) Kőmires méh (*Chalcidoma muraria.*) Szarvas művészméh (*Osmia rufa.*) Levélmetsző szabóméh (*Megachile centuncularis.*) Kövi kakukméh (*Psithyrus rupestris.*) Rotesapú kakukméh (*Nomada ruficornis.*)

A helyek szerint nagyon is változó gyakoriságú fürkészfajok a körülményekhez képest másokkal is pótolhatók. Lehetőleg sok hártvas szárnyú mellé helyezzünk biológiai részleteket is.

Pikkelyes-szárnyúak. Lepidoptera.

Fecskefarkú pillangó (*Papilio Machaon.*) Apollo-pillangó (*Parnassius Apollo.*) Galagonya pillangó (*Aporia Crataegi.*) Káposzta pillangó (*Pieris Brassicae.*) Aurora pillangó (*Anthocharis cardamines.*) Közönséges narancs pillangó (*Colias Hyale.*) Citrom lepke (*Rhodocera Rhamni.*) Közönséges boglárka (*Lycania Jearus.*) Fekete szivárványpille (*Apatura Iris.*) Bogács-pille (*Vanessa Cardui.*) Nappali pávaszem (*Vanessa Io.*) Kis róka-lepke (*Vanessa Urticae.*)

*) Ez a következő 6 faj a megfelelő gubacsal együtt.

Nagy róka-lepke (*Vanessa polychloros.*) Szerecsen pille (*Erebia aethiops.*) Ezüstszávos Paphia (*Argynnis Paphia.*) Bűspillangó (*Hesperia comma.*) Halálfejtű pille (*Acherontia Atropos.*) Fagyal zúgópille (*Sphinx Ligustri.*) Fűtej-zúgópille (*Deilephila Euphorbiae.*) Ésti pávaszem (*Smerinthus ocellata.*) Kaesafarkú lepke (*Macroglossa stellatarum.*) Méhalakú üvegszárnyú (*Trochilium apiforme.*) Vérpettyes lepke (*Zycaena Filipendulae.*) Sárgaöves lepke (*Syntomis Phycaea.*) Medvepillangó és papmacskahernyő (*Arctia caja.*) Nagy füzrontó lepke (*Cossus cossus.*) Közönséges zsákhordó (*Psyche unicolor.*) Fűzi gyapjas pille (*Leucoma Salicis.*) Sárgafarú gyapjas pille (*Porthesia chrysoorrhoea.*) Apáczka-lepke (*Psibura monacha.*) Taplószőrő lepke (*Ocnocria dispar.*) Közönséges selyemlepke (*Bombyx mori.*) Gyűrűs lepke (*Bombyx neustria*) Fenyő szövő-pille (*Lasiocampa Pini.*) Nagy pávaszem (*Saturnia Pyri.*) Nagy hárpia (*Harpya rinula.*) Bucsús pohók (*Cnethocampa processionea.*) Vetési bagoly-pille (*Agrotis segetum.*) Gamma bagoly-pille (*Plusia gamma.*) Pirosszalagú füz-lepke (*Catocala nupta.*) Pöszméte araszoló (*Abraxas grossulariata.*) Fekete araszoló (*Cidaria tristata.*) Haboszsárnyú araszoló (*Cidaria caesiata.*) Buzavirág araszoló (*Epithecia oblongata.*) Kukörizemoly (*Botys nubilalis.*) Örmányos moly (*Crambus craterellus.*) Paprikamoly (*Ephestia elutella.*) Malommoly (*Ephestia Kühniella.*) Viaszmoly (*Galleria mellonella.*) Szőlőilonceza (*Tortrix Pilleriana.*) Tölgyilonceza (*Tortrix viridana.*) Szálómoly (*Conchylis ambiguella.*) Abnamoly (*Carpocapsa pomonella.*) Ruhamoly (*Tinea pellionella.*) Tollaszárnyú pille (*Pterophorus pentadactylus.*¹⁾

Kétszárnyúak. Diptera.

Tamás legye (*Striana Thomae*) Máreziusi-légy (*Bilio Marci.*) Reszkető légy (*Chironomus plumosus.*) Maláriás szúnyog (*Anopheles maculipennis.*) Közönséges szúnyog (*Culex pipiens.*) Kolumbácsi légy (*Simulia eo umkatzensis.*) Hesszeni légy (*Cecidomyia destructor.*) Szúnyogkirály (*Tipula gigantea.*) Közönséges tipoly (*Tipula ole-racca*) Fésűs tipoly (*Ctenophora atrata.*) Tüskés legy (*Stratiomyia Chamaeleon*) Ésőhöz pöcsök (*Haematopota pluvialis.*) Marha pöcsök (*Tabanus bovinus.*) Vak pöcsök (*Chrysops perspicillari.*) Sárga gyilkos légy (*Laphria flava.*) Darázsalakú rablólégy (*Asilus crabroniformis*) Közönséges gyászlégy (*Anthrax morio.*) Fekete pöszörlégy (*Bombylius ater*) Koczka szalonkalégy (*Empis tessellata.*) Irott légy (*Melithreptus scriptus.*) Lebegő légy (*Syrphus Pyrastris.*) Üveghátú légy (*Volucella pellucens.*) Heivelégy és álcája a poezikféreg (*Eristalis tenax*) Kúposfejű légy (*Conops flavipes.*) Marha

¹⁾ Ezekén kívül ajánlom a felvételre a következőket: Papilio Podalirius (kardos pille), Pieris Napi, Polyommatus Virgaureae, Vanessa Antiope (gyászpillangó) Vanessa Atalanta, Satyrus Hermione, Sphinx Pinastris, Callimorpha Hera, Hepialus Humuli, Zenzera Pirina, Orgyia antiqua, Bombyx Quercus, Agrotis Tritici, Characis graminis, Mamestra Brassicae, Dichonia Aprilina, Scoliopteryx libatrix, Geometra papilionaria, Hibernia defoliaria (nagy téli araszoló pille), Bupalus piniarius, Cheimantobia brumata (Kis téli araszoló pille).

bögöly (*Hypoderma Bovis.*) Juh-bögöly (*Oestrus Ovis.*) Fűrészléggy (*Tachina fera.*) Szürke hústlégy (*Sarcophaga carnaria.*) Istálló légy (*Stomoxys calcitrans.*) Szobalégy (*Musca domestica.*) Arany-zöld döglégy (*Lucilia caesar.*) Kék dongólégy (*Calliphora vomitoria.*) Cseresznye légy (*Rhagoletis Cerasi.*) Közönséges viráglégy (*Anthomyia pluvialis.*) Ganéj-légy (*Scatophaga stercoraria*) Sajt légy (*Piophilæ casei.*) Csikos búzalégy (*Chlorops taeniopus.*) Borlégy (*Drosophila funebris*) Kullanc-légy (*Hippoboscæ equina.*) Juh-csimbe (*Melophagus ovinus.*) Méh-tetű (*Braula coeca.*) Közönséges bolha (*Pulex irritans.*) Kutya-bolha (*Pulex Canis*), valamint a következők: *Psychoda phakeloides*, *Oncodes gibbosus*, *Psilocephala ardea*, *Leptis scolopacea*; *Nyeteribia Blasii*.

Félfedeles szárnyúak. Hemiptera

Teknős poloska (*Eurygaster maura.*) Paréj poloska (*Eurydema olivaceum.*) Czipra poloska (*Eurydema ornatum.*) Szipoly poloska (*Aelia acuminata.*) Büdös benceze (*Raphigaster nebulosa.*) Csikos poloska (*Graphosoma lineatum.*) Gyümölcs poloska (*Dolycoris baccarum.*) Zöld ezimer s poloska (*Palomena prasina.*) Karimás poloska (*Syromastes marginatus.*) Beléndek poloska (*Therapha Hyoscyami.*) Szunyog poloska (*Neides tipularius*) Lovag bodobács (*Lygaeus equestris.*) Csonkaszárnyú bodobács (*Pyrrhocoris apterus.*) Reczész körte-poloska (*Tingis Pyri*) Fekete kereg-poloska (*Aradus corti calis.*) Molnár poloska (*Gerris lacustris.*) Suta poloska (*Phymata crassipes.*) Alarezos rabló poloska (*Reduvius personatus.*) Gyilkos poloska (*Harpactor iracundus.*) Tolvaj poloska (*Nabis ferus.*) Házi poloska (*Cimex lectularius.*) Berki poloska (*Anihocoris nemorum.*) Kösönséges réti poloska (*Lygus pratensis.*) Csonkaszárnyú réti poloska (*Halticus apterus.*) Parti poloska (*Salda saltatoria.*) Csiborhátú vízi poloska (*Naucoris cimicoides.*) Vízi skorpió (*Nepa cinerea.*) Vízi botpoloska (*Ranatra linearis.*) Bú-árpoloska (*Notonecta glauca.*) Uszópoloska¹⁾ (*Corixa hieroglyphica.*) Réti kabóca (*Tettigonia viridis.*) Vérpettyes kabóca (*Tricephora mactata.*) Borddásfejű kabóca (*Dictyophora europaea.*) Kakuknyálás kabóca (*Ptyelus spumarius.*) Oriás kabóca (*Cicada plebeja.*) Tetű kabóca (*Psylla Foersteri.*) Tobzós fenyő tetű (*Chermes Abietis.*) Filloxera (*Phylloxera vastatrix*) Táska-szil-tetű (*Tetraneura gallarum Ulmi.*) Vértetű (*Schizoneura lanuginosa.*) Alma-levéltetű (*Aphis Mili.*) Fehérviasztetű (*Orthezia Urticae.*) Akác-paizstetű (*Lecanium Robiniarum.*) Kagylós-paizstetű (*Mytilaspis Pomorum.*) Kutya-szörtetű (*Trichodectes latus.*) Tyúk-tolltetű (*Menopon pallidum.*) Haj-tetű (*Pediculus capitis.*).

A II. sorozatba felvehetők a következő külföldi fajok: Vándorló levél (*Phyllium siccifolium.*) Harcias termés (*Termes bellico-*

¹⁾ A Corixákat tévesen nevezi Lósy magyar Brehmjében hátonúszóknak. Ez a nem abban is eltér a Notonectától, hogy ellenkező helyzetben úszik, mint az, sohasem a hátán Egyébként sok jó magyar elnevezésért hálával tartozom neki és ezeknek nagy részét fel is használtam jegyzékemben.

sus.) Herkules bogár (*Dynastes Hercules*) Elefánt bogár (*Megasoma elephas*.) Góliáth bogár (*Goliathus giganteus*.) Parti zömök-bogár (*Pimelia distincta*.) Kukujó világitóbogár (*Pyrophorus noctilucus*.) Pálmafűró (*Rhynchophorus Schack*.) Nyurga-bogár (*Brenthus Anchorago*.) Kolorádói burgonya-bogár (*Doryphora decemlineata*.) Amerikai fullánk-talan méh (*Melipona scutelliris*.) Kalózhangya (*Eciton hamatum*.) Látogató hangya (*Oecoloma cephalotes*.) Egy nagyobb madárszárnyú lepke (*Morpho sp.* vagy *Ornithoptera sp.*) Atlasz pillangó (*Saturnia Atlas*.) Bálványfa selyemlepke (*Attacus Cynthia*.) Tölgyfa selyemlepke (*Saturnia Pernyi*.) Japán selyemlepke (*Saturnia Jama mayu*.) Amerikai sereges lepke (*Leucania extranea*.) Cseese-légy (*Glossina morsitans*.) Fekély-bolha (*Sarcopsylla penetrans*.) Kaliforniai paizstetű (*Aspidotus perniciosus*.) Mannatetű (*Coccus manniparus*.)

A III. és IV. sorozatban említett gyűjtemények felállításában csupán az általán ismert és elfogadott szakelvek követésére hivatkozhatom. Legyen a helyi fauna bennök minél gazdagabban összegyűjtve és szakszerűen meghatározva!

A fenti sorozat nagy tömegével megbirkózni egy csapásra, nehéz. Nem is tűztem ki vele egyebet, mint azt a végcélt, a mely felé a gyűjtő, szervező tanár évekig tartó szorgalmával törekedni próbáljon. Együttal önmagának is alaptervet állítottam így ahhoz a gyűjteményhez, a melynek berendezése és összegyűjtése a nagyenyedi Bethlen-kollegiumnak vezetésem alatt álló muzeumában most folyik.

Nem ily állandó természetűeknek, inkább játékszereknek tekinteném azokat az apróbb gyűjteményeket, a melyek az alsó gimnáziumi osztályok tananyaga mellé készítendőek, esetleg külön-külön magukkal a tanulókkal, az illető tankönyv összeállítása szerint.

Talán nem lesz helytelen, ha az anyag beszerzését illetőleg néhány forrást megemlítek ezen a helyen. A gyűjtő kikészítő felszerelés kapható: Feldmann Gyula, Budapest, VI., Felsőerdősor 5., Gammel Alajos Budapest, Közp. városháza, Calderoni és tsa. közvetítésével stb

A gyűjtést és feldolgozást nem ismertethetem itt bővebben. Azokat megtanulhatjuk a Rovartani Lapok czikkeiből, *Szekeres* vagy *Lejtényi* rovargyűjtőjéből és legjobban közvetlenül szakferfiaink útbaigazításából pl. a Nemzeti Múzeum állattári osztályában. Biológiai tárgyak kérdésében a M. K. Rovartani állomáshoz fordulhatunk Budapesten (II., Debrői-út).

A mi pedig a meghatározást illeti, ne induljon el senki kész összehasonlító anyag nélkül könyvek után, hanem igyekez-

zék előbb csere vagy vásárlás útján egy kis alapgyűjteményt szerezni. A ki pedig szakszerűen gyűjt, az a Nemzeti Múzeum átlattári igazgatója és tisztviselői részéről a legönzetlenebb támogatást fogja tapasztalni, ha meghatáro andó anyagával hozzájuk fordul.

A középiskolai tanár leghathatósabb segédeszköze mindenestre a csereviszonyban keresendő és ezen a téren országos szövetkezést óhajtok és indítványozok ezen a helyen.

Közölje minden iskola értesítője esetleg külön füzetben mindennemű cseretárgyait, vagy legalább azt, hogy cserésnek ajánlkozik és mely csoportokból van kész anyaga? És legyen minden magyar természetrajz tanárnak közvetítő organuma és jó barátja a „Rovartani Lapok.“ Közölje abban csereszándékát, címét és szakcsoportját!

Az irány kitézését megpróbáltam. Óhajtom, hogy bizalmas visszhangra és követőkre találjon! Érintkezzünk és egyesüljünk a közös törekvésekben! Az egyesülés az erő!

Adatok Magyarország légy-faunájához.

Irta *Bartol Alajos.**)

I.

Az elmúlt évben a Paedagogium math. és term. tudományi szakcsoportjának hallgatói közül nekem volt feladatomban a Dipterákkal foglalkozni. Különösen Budapest és Köhidgyarmat (Esztergom m.) környékén gyűjtöttem, míg társaim az ország különböző részeiből hoztak legyeket. Ez anyagot, amennyire a rendelkezésemre álló szakirodalom engedte, feldolgoztam. A kétes fajok felülvizsgálását és meghatározását *Thalhammer János* tanár úr sziveskedett végezni, amiért kellemes kötelességem, hogy neki e nagybecsű fáradozásért ez úton is, mind saját, mind hallgatótársaim nevében leghálásabb köszönetet mondjak.

Gyűjtöttünk 401 fajt 4256 példányban, amelyek névjegyzékét, miután köztük több olyan is fordul elő, melyeket hazánkban eddig még nem észleltek (*Sciara hyalipennis* Mg, *Sciara longiventris* Dahlb., *Sciara nigripes* Mg., *Triogma trisulcata* Schum., *Limosina*

*) Dolgozat a budapesti Paedagogium biológiai laboratóriumából.

pumilio Mg. stb.) az egyes fajok földrajzi elterjedésének pontosabb ismerete czéljából szükségesnek tartok közzé tenni.

A fajok felsorolását Thalhammer J. „A Magyar Birodalom Állatvilága“-ban megjelent, „Diptera“ czimű munkája alapján állítottam össze.

Fam. Mycetophilidae.¹⁾

Sci-ra Thomae L. Kőhid., — *analis* Egg Bp. Ó-Buda, Viseg, Kőhid., — *pulicaria* Mg. Bp., Ó-Buda, — *nitidicollis* Mg. Ó-Buda. — *hyalipennis* Mg. Bp., Ó-Buda, Viseg. — *longiventris* Dahlb. Bp. — *ngripes* Mg. Bp., Viseg.

Mycetophila punctata Mg Bp.

Fam. Bibionidae.

Scatopse notata Linn. Bp., Viseg

Dilophus vulgaris Mg. Bp., Ó-Buda, Viseg. — *humeralis* Zett. Bp

Biblio marci L. Bp., — *hortulanus* L. Bp., Ó-Buda, — *Johannis* L. Bp., Ó-Buda.

Fam. Chironomidae.

Ceratopogon rostratus Winn. Bp., Ó-Buda, — *pictipennis* Staeg. Bp.

Chironomus pusio Mg. Bp. — *psittacinus* Bp., Viseg, Kőhid. — *nubeculosus* Mg. Bp. — *quadrinaculatus* Mg. Bp. — *silvestris* F. Ó-Buda. — *variabilis* Staeg. Bp. — *bicinctus* Mg. Bp., Ó-buda, — *scalaenus* Schrk. Ó-Buda.

Tanyppus culiciformis L. Bp. — *varius* F Bp.

Fam. Culicidae.

Culex annulipes Mg. Kőhid., — *pipiens* L. Bp., Ó-Buda, Kőhid. — *modestus* Ficalbi. Bp., Ó-Buda.

Fam. Tipulidae.

Trichosticha lutea Mg. Bp., Kőhid.

Limnobia flavipes F. Bp., Ó-Buda, Viseg., Kőhid. — *tripunctata* F. Bp., Viseg.

Pachyrhina pratensis L. Bp. — *histrion* F. Bp.

Tipula marginata Mg. Viseg. — *oleracea* L. Bp., Kőhid. — *ochracea* Mg. Bp., Viseg. — *pagana* Mg. Bp., Viseg.

Triomya trisulcata Schum. Bp.

Ctenophora guttata Mg. Mezőkövesd.

¹⁾ E jegyzékben a legsűrűbben előforduló helyneveket esetleg rövidítve is használjuk pl. Budapest = Bp., Kőhidgyarmat = Kőhid., Tata-Tóváros = Tata., Visegrád = Viseg.

Fam. Lonchopteridae.

Lonchoptera lutea Pz. Köhid — *punctum* Mg. Köhid.

Fam. Stratiomyidae.

Pachygaster ater F. Köhid.

Nemotelus signatus Friv. Félégyháza, Köhid.

Lasiopa villosa F. Köhid.

Stratiomyia chamaeleon L. Köhid., Libád. Tata., Bálványos.

Odontomyia flavissima Rossi. Köhid. — *viridula* F. Köhid., Tata., — *angulata* Pz. Köhid., Fruska-Gora. — *felina* Panz. Köhid.

Chrysomyia formosa. Scop. Bp., Köhid., Mura-Szombat, Paks, Tata., Korones. Mehádia.

Beris fuscipes Mg. Budapest.

Fam. Tabanidae.

Haematopota pluvialis L. Félégyháza, Köhid.

Tobanus solstitialis Schin. Félégyháza, Fruska-gora. — *rusticus* F. Félégyháza, Köhid. — *fulvus* Mg. Hatvan, Köhid., Fruska-Gora. — *quatuor notatus* Mg. Bp., Viseg. — *apricus* Mg. Köhid., Mehádia, Domoglet, Fruska-Góra. — *sudeticus* Zett. Arad, Tata., Futak. — *bovinus* Lw. Félégyháza. — *bromius* L. Köhid. — *graeus* F. Fruska-Gora. — *autumnalis* L. Bálványos.

Chrysops perspicillaris Lw. Köhid. — *caecutiens* L. Ó-Buda. Hatvan, Köhid.

Fam. Leptidae.

Chrysopila aurea Mg. Köhid, Libád.

Fam. Asiliade.

Dioctria longicornis Mg. Köhid., Libád. — *rufipes* Deg. Bp., Viseg. — *atricapilla* Mg. Ó-Buda, Viseg. — *celandica* L. Köhid. — *flavipes* Mg. Köhid. — *Baumhaueri* Mg. Köhid.

Dasyopogon teutomus L. Köhid., Libád., Tata., — *diadema* F. Czegléd, Félégyháza, Harta.

Stenopogon sabaudus. F. Félégyháza, Tisza-Alpár, Acsalag, Tata.

Holopogon fumipennis Mg. Tata.

Laphria flava L. Terchova. — *marginata* L. Mehádia.

Andrenosoma atrum L. Köhid.

Asilus praemorsus Lw. Harta, Hatvan, Köhid., Mehádia. — *bimucronatus* Lw. Köhid., Tata., Mehádia — *stylifer* Lw. Viseg. Köhid., Tata., Fruska-Gora. — *bifurcus* Lw. Köhid. — *rusticus* Mg. Félégyháza, Köhid. — *atricapillus* Fl. Köhid., Korones. —

flavicornis Ruthe. Kőhid. — *setosulus* Zell. Kőhid., Mehádia
— *rufinervis* Wied. Czegléd. — *crabroniformis* L. Félegyháza,
Kőhid.

Fam. Bombylidae.

Anthrax flavus Mg. Czegléd. Félegyháza, Kőhid. — *hottentottus* Lw. Kőhid. — *Ixion* F. Kőhid. — *maurus* L. Kőhid., Tata
— *morio* L. Kőhid., Acsalag.

Exoprosopa picta Mg. Kőhid. — *Germari* Wied. Félegyháza
Harta, Kőhid.

Lomatia sabaea F. Kőhid.

Bombylius punctatus F. Félegyháza. — *ater* Scop. Félegyháza, Kőhid., *medius* L. Félegyháza, Viseg. — *major* L. Bp., Tisza-Alpár., Viseg. — *nubilus* Mikán. Ó-Buda. — *fugax* Wied. Kőhid., Mehádia, — *discolor* Mg. Bp.

Systoechus nitidulus F. Kőhid. — *ctenopterus* Mikán. Kőhid.

Ploas virescens F. Félegyháza, Viseg.

Phthiria pulicaria Mikán. Kőhid.

Fam. Therevidae.

Thereva praecox Egg. Bp.

Fam. Empidae.

Rhamphomyia sulcata Fll. Bp. Ó-Buda, — *atra* Mg. Viseg.

Empis maculata F. Viseg. — *tessellata* F. Bp., — *virida* L. Kőhid. — *fallax* Egg. Viseg. — *decora* Mg. Viseg. — *punctata* Mg. Viseg. — *pennipes* L. Bp., Ó-Buda, Viseg. — *atra* Meq. Viseg. — *albinervis* Mg. Kőhid.

Pachymeria femorata F. Bp.

Ocydromia glabricula Fll. Kőhid.

Drapetis aenescens Wied. Bp., Kőhid.

Tachydromia cursitans F. Kőhid.

Fam. Dolichopidae.

Psilopus platypterus F. Kőhid. — *longulus* Fll. Libád.

Dolichopus arbustorum Stann. Kőhid. — *agilis* Mg. Kőhid.

Pocilobohrus regalis Mg. Kőhid., Libád.

Hercostomus chrysozygos Wied. Kőhid.

Gymnopternus celer Mg. Bp., Viseg., Kőhid.

Chrysotus laesus Wied. Kőhid. — *varians* Kow. Kőhid.

Syntormon tarsatus Fll. Kőhid., Libád.

Fam. Phoridae.

Gymnophora arcuata Mg. Köhid.

Phora urbana Mg. Bp. — *pubearia* Fll. Köhid.

Fam. Syrphidae.

Xanthogramma citrofasciatum Deg. Bp.

Melithreptus scriptus L. Bp., Köhid., Pécs, Korones. — *v. dispar* Lw. Bp., Ó-Buda, Viseg., Köhid., Libád, Korones, Fruska-Góra. — *var. strigatus* Staeg. Bp. Ó-Buda, Köhid.

Pelecocera tricineta Mg. Bp. — *latifrons* Lw. Bp., Köhid.

Catabomba selenitica Mg. Bp. — *pyrastris* L. Bp., Köhid., Mehádia.

Syrphus bifasciatus F. Bp. — *baltcatus* Deg. Aesalag, Köhid., Libád, Tata, Mehádia. — *auricollis* Mg. Köhid. — *ribesii* L. Bp., Ó-Buda, Hatvan, Köhid., Korones. — *corollae* F. Bp., Viseg., Köhid., Libád. — *luniger* Mg. Bp., Köhid., Mehádia. — *nitidicollis* Mg. Bp., Köhid.

Melanostoma ambiguum Fll. Budapest.

Platyeheirus clypeatus Mg. Bp., Köhid.

Chilosia flavipes Pz. Bp. — *soror* Zett. Arad. — *scutellata* Fll. Köhid. — *melanopa* Zett. Mehádia. — *viduata* F. Bp., Köhid. — *albipila* Mg. Bp., Visegrád.

Leucozoma lucorum L. Köhid.

Volucella bombylans Mg. Köhid. — *v. plumata* Deg. Libád, Tata., Terehova. — *pellucens* L. Bp., Hatvan, Köhid. Szulyó, Bálványos. — *inflata* F. Arad. — *zonaria* Poda. Czepléd, Köhid., Mehádia, Zsombo ya, Fruska-Góra, Zelenitica. — *inanis* L. Terehova, Fruska-Góra.

Eristalis sepulchralis L. Köhid. — *aeneus* Scop. Bp., Ó-Buda, Félégyháza, Tata. — *tenax* L. Czepléd, Harta, Köhid., Tata., Korones, Bálványos. — *arbustum* L. Bp., Harta, Hatvan, Köhid., Korones, Mehádia. — *intricarius* L. Félégyháza. — *pertinax* Scop. Bp.

Myiathropa florea L. Viseg., Köhid., Terehova, Mehádia.

Helophilus pendulus L. Félégyháza, Szulyó, Mehádia.

Merodon clavipes F. Viseg., Köhid. — *aridus* Rossi. Viseg., Köhid. — *spinipes* F. Arad, Viseg., Tata. — *albifrons* Mg. Félégyháza.

Syritta pipiens L. Félégyháza, Köhid., Korones.

Chrysochlamys euprea Scop. Visegrád.

Chrysogaster viduata L. Bp.

Chrysotoxum silvarum Mg. Viseg. — *bicinctum* L. Mehádia. — *festivum* L. Bp., Hatvan, Viseg., Köhid.

Psarus abdominalis F. Köhid.

Adalék Kassa környékének lepkefaunájához.

Összeállította Dr. Fischer Herminius.

II.

- Acherontia Atropos* L. őszi ivadéka nem ritka.
Smicrinthus Querus Schiff. a Csermelyvölgyben nem ritka; —
Populi L. és *ocellata* L. nem ritka.
Spilix Ligustri L. nem ritka.
Protoparce Convolvuli L. nagy példányokban őszkor igen gyakori.
Hyloicus Pinastri L. nem ritka.
Deilephila Euphorbiae L. meglehetősen gyakori, az ab. *rubeus* Garb. ritka.
Choerocampa Elpenor L. nem ritka.
Metopsilus porcellus L. nem ritka.
Macroglossa Stellatarum L. közönséges.
Hemaris fuciformis L. némely évben gyakori; — *Seabiosae* Z ritka.
Dicranura vinula L. gyakori.
Drymonia chaonia Hb. nem ritka.
Pheosia Tremulae Cl. ritka.
Notodonta ziczae L. nem gyakori; — *Phoebe* Sieb. igen ritka
Spatalia argentina Schiff. ritka.
Lophopteryx camolina L. ritka.
Pterostoma palpina L. gyakori.
Ptilophora plumigera Esp. némely évben gyakori.
Phalera bucephala L. gyakori.
Pygaera anastomosis L; — *curtala* L. ritka; — **anaehoreta* F.; — *pigra* Hufn.
Hypogymna morio L. nem ritka.
Orygia antiqua L. nem ritka.
Dasychira fascelina L. és *pudibunda* L. gyakori.
Euproctis chrysorrhoea L. gyakori.
Porthesia similis Fuessl. közönséges.
Stilpnotia Salicis L. közönséges.
Lymantria dispar L. közönséges; — *monacha* L. gyakori.
Oeneria rubea F. némely évben nem ritka.
Malacosoma neustria L. és *castrensis* L. közönséges.
Trichiura Crataegi L. ritka.

Poecilocampa Populi L. ritka.

Eriogaster riminicola Hb., *Catar* L. és *lanestrís* L. nem gyakori.

Lasiocampa Quercus L. és *Trifolii* Esp. gyakori.

Macrothylacia Rubi L. gyakori.

Gastropacha quercifolia L. ritka.

Odonestis Pruni L. nem ritka.

Endromis versicolora L. ritka.

Saturnia Pyri Schiff. meglehetősen gyakori; — *Spini* Schiff. Kassa környékén nem fordul el, de Tornán gyakori; — *pavonia* L. igen gyakori.

Aglia tau L. igen gyakori.

Drepana falcataria L. nem ritka; — **binaria* Hufn.

Acronycta Aceris L. gyakori; — *tridens* Schiff. ritka; — *psi*. L. gyakori; — *cuspidis* Hb. ritka; — *auricoma* F. ritka; — *Eupkorbidae* F.; — *Runicis* L. gyakori.

Craniophora Ligustri F. ritka.

Agrotis fimbria L., *promuba* L., ab. *innuba* Tr. és *comes* Hb. ritka; — *c nigrum* L. gyakori; — *stigmatica* Hb. és *brunnea* F. ritka; — *plecta* L. gyakori; — *simulans* Hufn, *exclamationis* L. és *nigricans* L. ritka; — *segetum* Schiff. nem ritka.

Epineuronia popularis. F. igen gyakori.

Mamestra nebulosa Hufn. nem ritka; *Brassicae* L. igen gyakori; — *Periscariae* L., *Oleracea* L, *aliena* Hb. és *Trifolii* Rott. gyakori; — *dentina* Esp. ritka.

Dianthoecia compta F. nem ritka; — *Cucubali* Fuessl. ritka.

Bombycia riminalis F. ritka.

Miana strigilis Cl. és v. *latruncula* Hb. gyakori.

Diloba caeruleocephala L. közönséges.

Apamea testacea Hb. ritka.

Hadena furva Hb., *monoglypha* Hufn., *unanymis* Tr, és *secalis* Bjerck. nem ritka.

Polia polymita L. igen ritka; — *chi* L. nem ritka.

Brachionycha Sphinx Hufn. gyakori.

Miselia Oxyacanthae L. nem ritka.

Dichomia aprilina L. gyakori.

Dryobota Roboris B. és *protea* Bkh. gyakori.

Dipterygia scabriuscula L. nem ritka.

*Cloantha *radiosa* Esp.

*Trachea *atriplicis* L. májusban.

Brotolomia meticulosa L. gyakori.

- Mania maura* L. a Csernavölgyben gyakori.
Hydroecia nichilans Bkb. és ab. *erytrostigma* Haw. gyakori;
 — *micacea* Esp. ritka.
Leucania pallens L. és *l album* L. gyakori.
Caradrina quadripunctata F. gyakori; — *Selini* B. és *ambigua* F. ritka.
*Rusina *umbratica* Goeze.
*Amphipyra *Tragopogonis* L.; — **perflua* F.; — *pyramidea* L. igen gyakori.
Taeniocampa gothica L. igen gyakori; — *incerta* Hufn. *opima* Hb. és *munda* Esp. nem ritka.
Mesogona oxatina Hb. nem ritka.
Calymnia trapezina L. nem ritka.
Plastenia retusa L. nem ritka.
Orthosi. macilentata Hb., *circellaris* Hufn., *helvola* L. és *lucris* Hb. nem ritka.
Xanthia fulvaga L., ab. *flavescens* Esp. és *gilvago* Esp. ritka.
Orrhodia erythrocephala F.; *Vaccinii* L. és ab. *spudicea* Hb. esalételen gyakori.
Scopelosoma satellitia L. gyakori.
*Xylina *ornithopus* Rott.
Calophasia lunula Hufn. nem ritka.
Cucullia Verbasci L. nem ritka; — *umbratica* L. gyakori;
 — *Chamomillae* Schiff. nem ritka; — v. **Chrysanthemii* Hb.; — *Artemisiae* Hufn. ritka.
Heliaca tenebrata Sc. közönséges.
Heliopsis Ononis F. nem ritka.
Pyrrhia umbra Hufn. ritka.
Acontia luctuosa Esp. gyakori.
*Erastria *pusilla* View; — *deceptoris* Sc. és *fasciana* L. ritka.
*Prothymia *viridaria* Cl.
Emmelia trabealis Sc. gyakori.
Scoliopteryx libatrix L. gyakori.
Abrostola triplasia L. és *tripartita* Hufn. ritka.
Plusia chrysitis L. gyakori; — *Festucæ* L. igen ritka; — *gutta* Gn. ritka; — *gamma* L. közönséges.
Euclidia mi Cl. és *glyphica* L. igen gyakori.
Pseudophia lunaris Schiff. nem ritka.
Aedia funesta Esp. ritka.

Catocala fraxini L. ritka: — *electa* Bkh. gyakori; — *elocata* Esp. igen gyakori; — *nupta* L. gyakori; — *sponsa* L. némely évben igen gyakori; — *promissa* Esp. ritka; — *fulminea* Scop. igen ritka.

Laspeyria flexula Schiff. ritka.

Zanclognatha tarsi-plumalis Hb. és *tarsipennalis* Tr. ritka.

Herminia derivalis Hb. és *tentacularia* L. gyakori.

Hypena proboscidalis L.; — *obsitalis* Hb. és *rostralis* L. nem ritka.

*Habrosyne *derasa* L.

Brevhos parthenias L. igen gyakori; — *nothum* Hb. nem ritka.

Magyarország pillangói.

Irta A. Aigner Lajos.

XIII.

5. nem. **Pyrameis** Hb.¹⁾

A tapogatók rövidek, puha szőrrel borítottak. A csáp buncója körtealakú. Az alsó szárny szegélye nem fogazott. A hernyó hengeres, ágas-bogas kemény tüskékkel borított. A báb feje két-hegyű, háta púpos, fémfényű. Európában csak két faj él.

1. A szárnyak bársony-feketék, piros és fehér rajzokkal **Atalanta** L.
2. A szárnyak pirsoas színűek, fekete és fehér rajzokkal **Cardui** L.

9. **Pyrameis Atalanta** L.²⁾

Linnaeus, Systema Naturae. Ed. X. 478 (1758); Esper, Die Schmetterl. in Abbild. I. tab. 14. fig. 1. (1777).

Felülete bársony-fekete. Felső szárnyán rézsut lefutó ezinóber-piros sáv van, csúcán fehér pettyek állanak. Az alsó szárny szegélye ezinóber-piros, fekete pontokkal; belső zugán kettős kék petty mutatkozik. Alul a felső szárny csaknem ugyanoly rajzolatú, mint felül; alsó szárnya feketés árnyalatú, elülső szegélyén

1) *Pyramos*, görög név.

2) *Atalanta*: mythológiai vadász nő, Meleager kísérője.

fekete behintésű feheres-sárga folt van, alatta pettyek, melyek némileg hasonlítanak a 18 és 98 számhoz.

Hazánkban országsherte 2–3 ivadékban gyakori, nagy példányokban (53–60 mm.) Ősz felé szeret rothadó gyümölcsön, kivált almán, de görögdinnyén és szőlőszemen, sőt a mustból és újborból is szivogatni.

Peléje hosszukás, zöld színű. *Hernyója* barnás vörös, fekete vagy hamuszínű, 40–45 cm. hosszú; május 20-tól jun. 19-ig, jun. 23-tól aug. 18-ig és szept. 1-től okt. 15-ig *Urtica dioica* és *urensen* (csalány), szélén összefont egyes levélben, vagy néhány lazán összeszótt levélben élve, a honnan táplálkozásra kijár, olykor ott is bábozódik, többnyire azonban kijön és szabadon függve alakul át. *Bábjá* barna vagy hamuszínű, néhány fémes folttal.

Parazitái: *Machaira serriventris* Rdi., *Plagia ruralis* Fll., *Argyrophylax pupiphaga* Rd. *Paracrista fulvis* Sag. Diptera-fajok; *Chaetosticha pretiosa* (Ril.) D. T., *Tetrastichus modestus* How., *Cirrospilus niger* How., *Pteromalus puparum* (L.) Swed., *Diglochis omnivora* (Walk.) Thoms. Chalcidida-fajok; *Macrocentrus abdominalis* (Fabr.) Westw., *Microgaster carinata* Paeh. és *subcompleta* Nees, *Apanteles congregatus* v. *Atalantae* Pask., *ensiger* (Say.) Prov., *fulvipes* (Hal.) Reinh. és *glomeratus* (L.) Reinh. Braconida-fajok.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A- és F.-Ausztria VII—IV, Karinthia V—X., Szilézia VII., IX—IV., Galiczia V—VI., Bukovina VI—VII., VIII—IX., Románia IV., VI—IX., Bulgária IV—VII.

Elterjedési köre: Lapphontól Algirig 68—55° és Ausztráliáig, és Teneriffától Japánig 1—160° és Észak-Amerikáig, vagyis csaknem az egész föld kereksgén található.

10. *Pyrameis Cardui* L.¹⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. 475. (1758); Esper: Die Schmetterl. in Abbild. I. tab. 10. fig. 3. (1777).

Felülete pirosas színű. A felső szárny csúcsán fehér pettyek állanak feketével körülvéve, a szárny közepén 3—4 fekete folt van, sávszerű elrendezéssel. Az alsó szárny töve és elülső szegélye fekete, közepén keskeny fekete harántos sáv fut le, külső szegélyén fekete pettyek sorakoznak. Alul az alsó szárny

¹⁾ *Carduus*: bogáncs.

sötétebb és világosabb színnel márványozott, a szegély előtt 4-5 sárga keretű, kék pupillájú szemfolt van.

Hazánkban országszerte gyakori, olykor néhány évig ritka, 2—3 ivadéokban, többnyire nagy példányokban, 50—61 mm., kivételesen csak 35 mm., sőt egy Budapesten tenyésztett példány épen csak 32 mm. Különösen kedveli a virágzó bogáncsot és késő estig röpül. Tömeges vándorlását (hernyójának is) nem egyszer figyelték meg. Színezése a fakó-, rózsás- és barnás hússzín közt ingadozik; különösen élénk színezésű alak röpül Hunyadmegye déli részében. Alakra nézve egy aradi példány meglehetősen feltűnően tér el; felső szárnyának csúsa ugyanis a rendesenél jóval lekerekítettebb. Hasonló egy eperjesi példány, melynek felső szárnya rendkívül rövid, csaknem oly széles mint hosszú.

A rajz, kevés kivétellel, minden példányon egyforma. Egy budapesti példány azonban feltűnő kivétel. Felső szárnyán a fekete rajzolat a csúcs és elülső szegély felé a rendesenél jóval erősebb, ellenben a tő- és középtéren annál gyöngébb, alsó szárnyán pedig az összes fekete foltok radiális vonalakká alakultak át. Alul az alsó szárny fehéres és csak két homályos szem mutatkozik. Ez a példány közel áll az *ab. Elymi* Rbr.-hez,¹⁾ melyen a fekete szín leginkább az elülső szegélyen és csúcson összpontosul. Egy hermaphroditát (balra ♂, jobbra ♀) tenyésztett Dahlström Gyula Eperjesen.

Petéje hosszukás, sötét zöld színű. *Hernyója* feketés szürke, hátán és oldalán végig sárga sáv húzódik; a rövid bogas tüskék sárgasak vagy szürkék. 45—50 mm. hosszú. Április közepétől május elejéig, június elejétől július elejéig és augusztus közepén él a következő növényeken összefont levelek- vagy laza szövedékben: *Carduus nutans* (bogáncs), *Cirsium oleraceum, palustre, lanceolatum* és *arvense* (aczat), *Echinops sphaerocephalus* (labdaborz), *Malva rotundifolia* mályva) *Gnaphalium arenarium* és *luteoalbum* (gyopár), *Achillea Millefolium* (cziezkoró), *Onopordon acanthium* (szamárbogáncs), *Cynara scolymus*, *Centaurea benedicta* (csükküllő), *Urtica dioica* (esalány), *Nonnea pulla* (apaczavirág), *Carlina vulgaris* (bábakalács), *Artemisia vulgaris* (üröm). *Bábja* szürke vagy barna színű.

Parazitái: *Argyrophylax pupiphaga* Rdi., *Parerorista blanda* Wlst., *Tachina anonyma* Ril., *Prosphaerysa Websteri* T. T. Diptera-fajok (az utóbbi 3 csak Észak-Amerikában); *Pteromalus*

¹⁾ *Elymus*, kásafaj.

puparum (L.) Swed. Chalcidida-faj; *Apanteles corduicola* Pack. és *glomeratus* (L.) Reinh. Braconida-fajok; *Amblyteles camelinus* Wesm. Ichneumonida-faj.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: Alsó-Ausztria VI—IV., F.-Ausztria VII—VIII., Karinthia V—X., Morvaország IV—IX., Szilézia VII—VI., Galiczia V—VII., Bukovina IV—V., VI—VII., IX—X.

Elterjedési köre 5 világrészben Lapphontól Fokföldig, Ausztráliáig 68—1° stb. és Teneriffától Japánig 1—160° és Észak-Amerikáig.

3. nem. **Vanessa F.**¹⁾

A *Vanessák*, tágabb értelemben, az előbbit és a következő 3 nemet ölelik fel. Szemük szőrös, felső szárnyuk kiszögellő.

A *Vanessa* nem, szorosabb értelemben, a rokon nemektől különbözik az által, hogy az e'ül sűrűn pikkelyezett tapogatók és a hím elülső lábpárja elálló merev szőrökkel sűrűn vannak körülveve; a tapogatók középső íze pedig közepén kissé kiduborodott s utolsó tagja rövid kihegyesedett. A pillangók kitelelők — A *pete* oldalt kipúposodott. A *hernyó* hengeres, minden testgyűrűn merev bogas tüskék övével; társasan élnek. A *báb* feje kéthegyű, hátán orrszerű kiemelkedéssel, többnyire fémes fényű.

1. A szárnyak sötétbarnák, sárga szegélylyel, vagy meggy-színűek, szemfoltokkal 2
A szárnyak vöröses sárgák vagy sárgás vörösek, fekete pettyekkel... .. 3
2. A szárnyak sötét barnák, a szegély fehéres sárga **Antiopa** 1.
A szárnyak meggy-színűek, nagy szemfoltokkal **lo** L
3. Mindkét szárny szegélyén kék pettyek sorakoznak **Urticae** L.
Csak az alsó szárny szegélyén állnak kék pettyek... .. 4
4. A lábak sötét barnák... .. **polychloros** F
A lábak barnás sárgák; a felső szárny csúcsán fehér folt áll **xanthomelas** Esp

11. **Vannessa Antiopa** L.²⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. 476. (1758); Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 12. fig. 2. (1777.)

¹⁾ Vane: fény, a szép színezéstől.

²⁾ *Antiopa*: görög női név.

A szárnyak alapszíne sötétbarna, a szegély fehéres-sárga, mögötte fekete szalag fekszik, melyben kék pettyek sorakoznak. A felső szárny elülső szegélyén két fehéres folt áll. Alul fekete, világosabb rajzokkal, szegélye szennyes-fehér, fekete behintéssel. Kifeszítve 55—85 mm.

Hazánkban országszerte többé-kevésbé gyakori. Kitelelés után fehéres a különben sárgás szegély. Dahlström Eperjesen hím példányt tenyésztett, melynek alapszíne csaknem fekete, szürkés-sárga szegélylél és hosszukás kék pettyekkel s amely az *ab. Artemis* Fisch.-t¹⁾ megközelíti. Ugyanaz hermaphroditát is tenyésztett: balra ♂, jobbra ♀.

Petéje hosszukás, zöld. *Hernyója* fekete, hátán rótt pettyek sorakoznak, 45—50 mm. hosszú; július közepéig társasan él *Salix* (fűz), *Betula alba* (nyírfa), *Tilia* (hársfa), *Ulmus* (szilfa) és *Populus* (nyárfa)-féléken. *Bábja* barna vagy szürke, feje kéthegyű.

Parazitái: *Machaira serriventris* Rdi., *Blepharipoda scutellata* Rdi., *Phorocera Edwardsii* Wllst., *Blepharidea vulgaris* Mg., és Észak-Amerikában *Masicera dubia* Wllst. Diptera-fajok; *Telenomus graptae* How. Proctotrupida-faj; *Derostenus Antiopae* (Pack.) How., *Pteromalus puparum* (L.) Swed. és Pt. *Vaenessae* Harr. Chacidida-fajok; *Amblyteles camelinus* Wesm., *Mondontomerus obsoletus* Fabr. és *Ichneumon fossorius* Grv. Ichneumonida-fajok.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A- és F.-Ausztia, Szilézia, Morvaorsz. III—IV., VII—VIII., Csehorsz., Karinthia IV—V., VIII—X., Bukovina és Románia IV—V., VII—IX.

Elterjedési köre: Lapphontól Algirig 68—35° és Spanyolországtól Japánig 10—160°, Észak-Amerikában Labradorig, illetve Mexikóig.

12. *Vanessa* Io. L.²⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. 472. (1758); Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 5. fig. 2. (1777).

A szárnyak alapszíne meggyszínű, mindegyikén nagy szemfolt van. A felső szárny elülső szegélyén két nagy fekete s köztük kis sárga folt áll. Az alsó szárny elülső szegélyén sarlóalakú folt van. Alul fekete, világosabb rajzokkal, az alsó szárny közepén sárga pont fekszik.

¹⁾ *Artemis*: a vadászat istennője.

²⁾ Io: Zeus kedvese.

Hazánkban országszerte igen gyakori két ivadékban, melyek másodika kitelel, többnyire szép nagy példányokban (50—58 mm.) Az éhínség folytán előálló apró (40 mm.) *ab. ioides* O.¹⁾ ritka és csak kevés helyen találták szabadban, úgymint Pozsony, Tavar-nok, Selmezbánya, Gölniezbánya és Eperjes vidékén. Az utóbbi helyen igen ritkán található az *ab. Sardoa* Stgr.²⁾ átmeneti alakja is, mely a rendesnél valamivel nagyobb, szeme körül sötétebb sárga. Ugyanott *Dahlström* Gy. szép példányát tenyéztette az *ab. exoculata* Weym-nek³⁾, melynek felső szárnyán csak fél szem mutatkozik, a mennyiben annak sárga rajzolatát a csücsbéli nagy folt elborítja; alsó szárnyán pedig ninesen szem, mely csupán két apró, elmosódott fekete pont által van jelezve.

Petéje zöld. *Herényója* fekete, számos fehér pettyel és fekete tüskével borított, 40—45 mm. hosszú; május végétől június közepéig, július elejétől augusztus elejéig és augusztus közepétől szeptember 10-ig társasan él *Urtica dioica* (esalány), *Hemulus lupulus* (komló) és *Cannabis sativán* (kender). *Bábja* fehéres vagy barnás, fémes foltokkal, a III. ivadék alighanem kitelel.

Parazitái: *Argyrophylax pupiphaga* Rdi., *Tricholyga major* Rdi., *Machaira serriventris* Rdi., *Phryxe Vanessae* R. D., *Beraldia Vanessae* R. D. és *Eutachina larvarum* L. Diptera-fajok.

Előfordul az összes szomsédságokban még pedig: A.-Ausztria VII.—IV., F.-Ausztria III.—X., Karinthia IV. V.—VIII. Csehország, Galiczia., Bukovina IV., VI.—VII., VIII.—IX., Románia IV.—V., VII.—X.

Elterjedési köre: Szent-Pétervártól Perzsiáig 66—35° és Angiától Japánig 15—160°

13. *Vanessa Urticae* L.⁴⁾

Linneé, Systema Naturae. Ed. X. p. 477. (1758.); Esper. Die europ. Schmetterl. in Abbild I. tab. 13. fig. 2. (1777).

Alapszíne sárgás vörös. A felső szárny elülső szegélyén 3 fekete folt áll, melyeket sárga foltok különítenek el egymástól; a külső folt s a szárny csücsa közt fehér petty, a szárny közepén két fekete petty, belső szegélye közepén nagy fekete s mellette kifele, sárga folt van. Alsó szárnya fő felől szélesen fekete, úgy

¹⁾ Az Io-hoz hasonló.

²⁾ Szardíniai.

³⁾ Szemnélküli.

⁴⁾ *Urtica*: Csalány.

hogy az alapszínből csupán széles szalag marad meg. Mindkét szárny szegélyén kék pettyek sorakoznak. Alul a felső szárny okersárga, elülső szegélyén feketés barna foltok állanak; az alsó szárny fele tő felől feketés.

Hazánkban országszerte 2—3 ivadékban igen gyakori, rendszerint nagy példányokban (42—53 mm.), igen eivétve és csak inség folytán előálló feltűnő apró példányok (36 mm.) = *ab pygmaea* i. l.¹⁾ (Budapesten tenyésztve.) Az igen ritka *var. atrebatensis* Brnd.²⁾ melyen az alsó szárny egészen feketés, csak Kolozsvárott és Nagyszebenben figyelték meg. Eperjesen oly eltéréseket találtak, melyeken mindkét szárnyon világos-sárga foltok mutatkoznak.

Peléje bordás, sötétzöld. *Hernyője* fekete vagy barnás-szürke, néhány sárgás hosszanti sávval és tüskékkel, 35—40 mm. hosszú. Április végétől május végéig, június közepétől július közepéig és aug. elejétől szept. elejéig társasan él *Urtica dioica* és *urens* (esalány) és *Humulus lupuluson* (komló). *Bábja* vöröses-barna, aranyos pontokkal.

Parasitái: *Argyrophylax pupiphaga* Rdi, *Machaira seriven-tris* Rdi., *Hyria tibialis* Fll., *Dexodes machairopsis* B. B., *Exorista ferina* v. d. Wp., *Blepharidea vulgaris* Mg., *Eutachina larvarum* L., *Phryxe Vanessae* R. D. Diptera-fajok; *Microgaster subcom-pletu* Nees, *Apanteles congestus* (Nees) Reinh., *glomeratus* (L.) Reinh., *rubripes* (Hal.) Reinh. Braconida-fajok; *Amblyteles camelinus* Wesm., *Rogus bicolor* Spin. Ichneumonida-fajok.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A.-Ausztria V—IV., F.-Ausztria III—IV., V—X., Karinthia IV., V—X., Morvaorsz. IV. VIII., Galiezia III—IV., VI., Bukovina IV., V—VI., VIII—IX., Bulgária V., VI.

Elterjedési köre: Az északi sarkvidéktől Perzsiáig 70—35° és Teneriffától az Amurig 1—150°.

Különfélék.

Nagy lepkészeti művet készül kiadni Seitz A., a frankfurti állatkert igazgatója, jeles lepkész. A munka a föld kerek ségen előforduló összes ismert Macrolepidopterákat öleli fel és

1) A törpe.

2) *Atrebatum*, most Arras vagy Artois, francia város.

körülbelül 900 táblán m. e. 30.000 lepkefajnak és számos hernyónak nagyobbára színes rajzait adja. A szöveget elsőrendű szakemberek állítják össze s az minden ismert faj rövid leírását tartalmazza. A munka 2 részre oszlik. Az I. rész a palaeartikus lepkéket foglalja magában m. e. 10.000 fajt 100 füzetben (egy-egynek előfizetési ára 1 kor., bolti ára 1 kor. 25 fill.), 225 színes táblával, melyeken nemcsak azok a fajok lesznek feltüntetve, melyek a Staudinger-Rebel-féle katalogusban fel vannak sorolva, hanem azok is, melyeket újabban fedeztek fel. A II. rész tartalmazza az exota lepkéket, m. e. 20.000 alakot 300 füzetben (egy-egynek ára 1 kor. 60 fill., illetve 1 kor. 80 fill.) 650 táblával. A minta táblák igen sikerülteknek mondhatók. A palaeartikus fauna némi megszorítást szenved, a mennyiben Seitz a labradori faunát Amerikához vonja, s így Európára s Ázsia s Afrika északi részére szorítkozik. — Egyidőben szűkebb körű német szakmunka kiadását is jelzik: Középeurópa nagy-lepkéi, különös tekintettel biológiai viszonyaikra, írta Dr. *Lampert K.* Füzetekben kiadja Schreiber J. F., Esslingen, összesen 30 füzetben jelenik meg, 100 színes táblával, mintegy 2000 faj ábrájával. A füzet ára 90 fillér. — Francia füzetes vállalatot indított meg *Verity Róbert* „*Rhopalocera palaearticae*” cím alatt, mely csak a pillangók színes rajzát és leírását nyújtja. A munka megjelenik Florenzben 30 füzetben (egy-egy 3 frank 75 c.). Eddig négy füzet jelent meg. — Ennek kapcsán jelentjük, hogy a magyar lepkékönyv sajtó alatt van és őszre okvetlenül megjelenik a k. m. Természettudományi Társulat könyvkiadó vállalatában.

Irodalom.

Jablonowsky J. A ezukorrépa állatiellenségei. 65 táblával. Budapest, 1906. A magyar ezukorgyárosok országos egyesületének kiadása. Kis 8-r. 288 l.

A szerző, mint a m. kir. áll. Rovartani Állomás főnöke, különösen hivatva volt arra, hogy oly könyvet adjon a répatermelők kezébe, amely azoknak a répát rontó rovarokra s egyéb állatokra s azok irtására nézve biztos utmutatóul szolgál. Ennek a feladatnak a szerző kiváló szakértelemmel felelt meg.

Előszavában rámutat arra a fontosságra, melyet mezőgazdaságunkban a buzatermés csökkenésével szemben a rópatermesztést megilleti. Ezután sorban tárgyalja azokat az apró kártevőket, melyek milliói pusztítják a répát, csökkentve a termelő jövedelmét. Ennek tehát igyekeznie kell elejét venni azért, hogy a kártevőket irtja, erre pedig kitűnő szolgálatot tehet ez a munka, melyből legközelebb mutatóványt fogunk közölni. *Aigner Lajos.*

„ROVARTANI LAPOK“

XIII. Band. 6. Heft. Juni 1906.

S. 113. **L. v. Aigner Abafi**: Zuwachs der ungarischen Lepidopteren-Fauna im Jahre 1905. Verf. erwähnt 50 Arten und 68 Variationen von Microlepidopteren, sowie 8 Arten und 1 Variation von Macrolepidopteren, die in jüngster Zeit in Ungarn und Bosnien konstatiert worden sind. Die Gesamtzahl beträgt (Bosnien und Dalmatien mitgerechnet) nunmehr 1578 Macrolepidopterenarten mit 746 Variationen und 1752 Microlepidopterenarten mit 75 Variationen.

S. 114. **D. Z. Szilády**: Insektensammlung für Mittelschulen II. Nach Aufzählung der geeigneten Arten, wünscht Verf. ganz besonders, dass die lokale Fauna möglichst vollständig vertreten sei und rät, zum Sammeln die Schuljugend heran zu ziehen. Übrigens schlägt er den Fachlehrern der verschiedenen Lehranstalten vor, in Tauschverkehr mit einander zu treten und auf diese Weise zur Bereicherung ihrer Sammlungen beizutragen,

S. 119. **A. Bartial**: Beiträge zur Dipteren-Fauna von Ungarn. I. Dem Verfasser, als Hörer des Budapester Pädagogiums, fiel im Jahre 1905 die Aufgabe zu, sich insbesondere dem Sammeln von Dipteren zu widmen; er sammelte in der Umgegend von Budapest und im Komitate Esztergom, seine Kollegen in vielen Teilen des Landes. Es wurden 401 Arten in 4256 Exemplaren gesammelt, darunter mehrere, die aus Ungarn bisher nicht bekannt waren.

S. 124. **Dr. Hermin Fischer**: Beiträge zur Lepidopteren-Fauna von Kassa. II

S. 127. **L. v. Aigner-Abafi**: Die Tagfalter Ungarns XIII. *Pyrameis Atalanta* kommt in ganz Ungarn in 2—3 Generationen, vor; *P. Cardui* gleichfalls in 2—3 Generationen, die ab. *Elymi* höchst selten. J. Dahlström in Eperjes züchtete einen Hermaphroditen (links ♂ rechts ♀) *Vanessa Antiopain* Ungarn ziemlich häufig, die ab. *Artenis* F. überaus selten, durch Zucht erhielt J. Dahlström im hermaphroditisches Exemplar (links ♂, rechts ♀); *V. Jo* überall sehr häufig, die ab. *ioides* selten, in Eperjes Übergänge zur ab. *Sardoa*, ebenda auch ab. *exoculata*; *V. Urticae* in ganzen Lande häufig, die ab. *pygmaea* und *atrebatensis* sehr selten.

Kleinere Mitteilungen.

S. 133. Besprechung der heftweise erscheinenden Werke von *A. Seitz*, *K. Lampert* und *R. Verity*.

Literatur.

S. 134. *J. Jablonowsky*, A cukorrépa állati ellenségei. (Die Tierfeinde der Zuckerrübe). Im Vorworte weist Verlasser auf die Wichtigkeit hin, welche bei der Verringerung der Weizenproduktion in der Landwirtschaft der Rübenkultur zukommt. Hierauf verhandelt er alle die kleinen Feiade, desen Millionen die Rüben schädigen und gibt die Art und Weise an, dieselben zu bekämpfen.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulata. Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok ő meseres eltartására, és csontvázak készítésére, kkal koj ábrá A ki 40 fill.s — *Bein ro K.* -- kitvargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére é g.yűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kiránduló* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Leull A.* Rövid útmutatás természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk témdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeirű 3 tábl 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai félrűpűek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. hyzer K.* és *Kulczyński L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman O.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Leull A.* A pókok, különösen a kerekháló-pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországhban eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diptomus-fajok átnézete 1 kor.

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar szent korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

*

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Múzeum segédőre.

*

A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morphologiai részen kívül a Caraboideákat és Staphyloinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniákat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynchophora és Lamellicornia családsozozatokat fogja tartalmazni

A munka 5 íves füzetekben jelenik meg
egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona, bolti ára
2 kor. 40 fill.

Megjelent az I. kötet első és második füzete.

Előjegyzések és előfizetések a szerző czimére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.

Kot. 13 facet 6
1906: jun.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01427 0706